

**ŽELJKO KARLAU, *LENJIN. CRVENI DIKTATOR*,
NAKLADA BREZA, ZAGREB, 2025.**

Ovdje ću dati samo kraći pregled ovog voluminoznog djela koje se tek nedavno (krajem 2025) pojavilo na našem historiografskom tržištu, pri čemu će se svakako kasnije pojaviti i detaljnije analize. Djelo Željka Karaula, *Lenjin. Crveni diktator* je nesumnjivo značajan povijesni iskorak za našu historografiju. Ono prelazi u domenu izvorne istraživačke svjetske historio-

grafije o Lenjinu i njegovom djelu. Takva knjiga je neosporno trijumf historijske znanosti u nas (pa i šire) po tom pitanju. Knjiga uz već poznate detalje iz biografije Lenjina donosi neke nove spoznaje o Lenjinovom životu u sibirskom progonstvu, otkrivanje dosjea britanske tajne službe MI5 o Lenjinu, otkrivanje veza i djelovanju Lenjina i drugih boljševika u dugogodišnjoj emigraciji kao i djelovanje Lenjina u razdoblju „crvenog terora” i građanskog rata u Rusiji kroz njegovu najtamniju prizmu. U radu je autor konzultirao nevjerovatno široku relevantnu znanstvenu literaturu (monografije, članke i sl.) te nove dostupne izvore iz arhiva (u Rusiji, u SAD-u Yale i Harvard, National Archives London itd.), zbirke dokumenata i privatnu ostavštinu srbijanskog politologa Save Živanova te mnoštvo uglavnom engleskih i ruskih stručnih web-poveznica. Djelo nudi jednu nijansiranu i uravnoteženu sliku Lenjina kao ličnosti, revolucionara i vođe. Koristeći sve dostupne izvore i literaturu autor daje u djelu zaokruženu, odnosno mnogovrsnu i bogatu dopunu već do sada napisanom u svjetskoj historiografiji. Sva do sada napisano objedinjuje u jednu jedinstvenu cjelinu i stvara vrlo zanimljivo štivo pisano na popularan način, ali opet u znanstvenom ruhu.

Ova Lenjinova biografija na našem tržištu (a uskoro će se pojaviti i na engleskom jeziku) daje važan doprinos poznavanju i sagledavanju života i djelovanja ruskog revolucionara Vladimira Iljiča Lenjina od rođenja do smrti s posebnom važnošću na njegovu političkom djelovanju. U bogatom životopisu ipak se može izdvojiti važnost djelovanja Lenjina kao profesionalnog komunističkog revolucionara tijekom emigracije izvan Rusije, povratak u Rusiju uz pomoć carske Njemačke u ljeto 1917., njegova uloga u organiziranju Oktobarske revolucije, preuzimanje vlasti i zadržavanje na vlasti po svaku cijenu od snaga kontrarevolucije i sila Antante. U obrani nove boljševičke vlasti koristi sve metode ne prezajući se ni pred najgorim „crvenim terorom“ koji provodi protiv protivnika vlasti u zemlji. Kao pragmatični političar i taktičar shvaća da u tom trenutku ne može podići komunističku revoluciju i proširiti komunizam u Europi i svijetu. Ipak ne odustaje od te ideje i osniva III. Interancionalu ili Kominternu sa zadaćom ostvarenja tog cilja. U samoj Rusiji Lenjin uvodi temelje totalitarnog sustava, u kojemu je on „crveni diktator“, začetnik tog sustava, koji nadograđuje u još brutalnijem obliku, ali i provodi do srži njegov nasljednik Staljin.

Pred nama na početku u ovom djelu izlazi stara carska Rusija 19. stoljeća i njeni problemi, njen revolucionarni pokret i osoba Lenjina koja je stupila na svjetsku pozornicu 1917. preokrenuvši svijet. U djelu je posebno zanimljiv odnos Lenjina sa svojim najbližim suradnicima boljševicima od Trockog, Zinovjeva do Staljina što daje i jednu novu perspektivu našeg gledanja na Lenjinovu ličnost. U knjizi je opisan važan i slojevit odnos Lenjina prema svojoj supruzi Nadeždi Krupskoj i ljubavnici Inessi Armand, što ga više približuje kao čovjeka.

Osim šire čitalačke publike koja će sigurno biti zainteresirana za taj novi pristup, važno je i za mlade koji su rođeni u demokraciji i ne znaju što je diktatura, bilo lijeve ili desne provenijencije. Isto će dobro doći i užoj stručnoj javnosti jer je ta tema dosta zenemarena kod nas.

Također, opravdanost izdavanja djela počiva na njegovom monografskom obliku i na činjenici da na jednom mjestu donosi većinu do sada poznatih, ali i što je značajna vrijednost – i mnogih nepoznatih podataka o političkom djelovanju Lenjina i njegovog doba.

O Lenjinu je – što je djelomično začuđujuće – pisano jako malo u vrijeme druge socijalističke Jugoslavije (većinom je bilo mnogo prijevoda različitih knjiga u Lenjinu s ruskog jezika), ali i to dosta ideološki pristrano – nije se ulazilo u kontroverze njegove biografije – što Karaula dakako čini bez ikakvih nedoumica. Zbog toga je od te materije vrlo malo mogao koristiti autor ove monografije kod pisanja ovoga djela, te je literatura uglavnom na engleskom i ruskom jeziku uz nova arhivska istraživanja (koje je autor sam proveo istražujući u arhivima u Londonu, SAD-u i Poljskoj – uz pomoć svojih tamošnjih kolega) i pristup digitalnim sadržajima u fondovima velikih stranih Sveučilišta o toj problematici. U Republici Hrvatskoj postoji praznina i ovo je uopće prvo znanstveno djelo posvećeno toj svjetski značajnoj povijesnoj osobi koja je svojim djelovanjem i nasljeđem obilježila prekretnicu i turbulentni i nasilni život 20. stoljeća.

Đuro Škvorc